

A6M33BIO - Biometrie

Biometrické metody založené na rozpoznávání hlasu II

Doc. Ing. Petr Pollák, CSc.

17. prosince 2024 - 16:55

- **Úvod**

- Aplikace a principy hlasové biometrické verifikace
- Základní popis vzniku řeči (hlasu)

- **Řečové charakteristiky a příznaky pro identifikaci**

- Základní frekvence řeči
- Spektrální charakteristiky
- LCP analýza
- Formanty
- Kepstrum, kepstrální vzdálenost

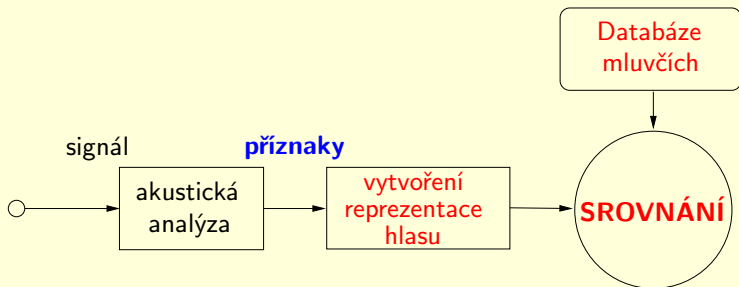
- **Reprezentace řečníka a metody srovnávání**

- textově závislé metody - DTW
- **textově závislé metody**
 - VQ, GMM, GMM-UBM
 - i-vektory
 - ANN/DNN (x-vektory)

- **Příklady systémů verifikace**

III. část

Základní metody hlasové identifikace

Možné časové funkce

- vzorová promluva
- průběh energie - rytmizace promluvy
- průběh f_0 - intonace v promluvě
- časová závislost vybraného formantu (speciální příznaky)

Klasifikace na bázi DTW :

- srovnání časových funkcí (sekvencí příznaků) různé délky

$$\mathbf{O} = [\mathbf{o}_1, \mathbf{o}_2, \dots, \mathbf{o}_N] \quad \text{vs.} \quad \mathbf{O}^{ref} = [\mathbf{o}_1^{ref}, \mathbf{o}_2^{ref}, \dots, \mathbf{o}_M^{ref}]$$

- Vzdálenost (keprální) mezi všemi body (segmenty p příznaků):

$$d_{i,j} = \sum_{k=1}^p (o_i[k] - o_j^{ref}[k])^2 \quad \text{pro } i = 1, \dots, N; j = 1, \dots, M$$

- Kumulovaná vzdálenost algoritmem dynamického programování:

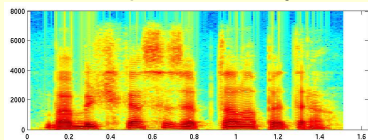
$$dk_{i,j} = \min (dk_{i-1,j} + d_{i,j}, dk_{i,j-1} + d_{i,j}, dk_{i-1,j-1} + d_{i,j}) \\ \text{pro } i = 1, \dots, N; j = 1, \dots, M$$

- skóre pro SRE - normalizovaná finální kumulovaná DTW vzdálenost

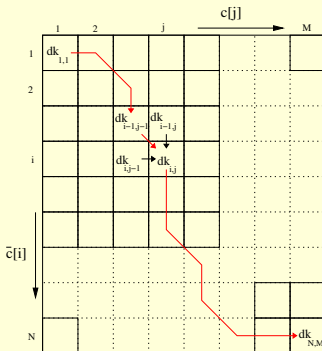
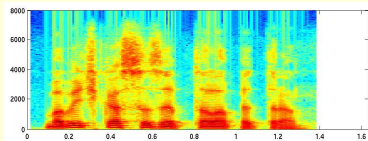
$$score_{dtw} = \frac{dk_{N,M}}{NM}$$

DTW - shrnující popis metody

Referenční promluva délky N

Rozpoznávaná promluva délky M

Identifikace řečníka $\Rightarrow$ hledání minima $score_{dtw}$ pro různé vzory

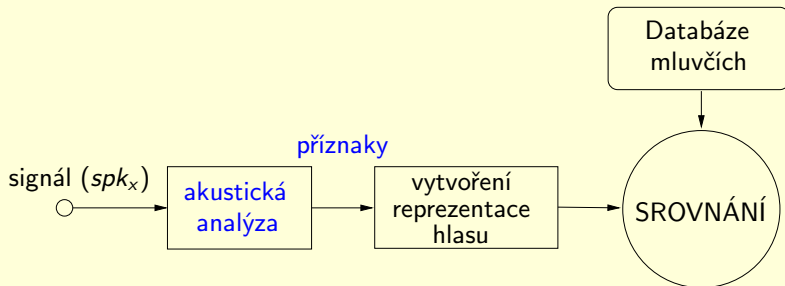
Verifikace řečníka $\Rightarrow$ srovnání $score_{dtw}$ s prahem

Finální skóre - možná fúze pro více dílčích příznaků (speciální příznaky)
- často poloautomatická expertní identifikace (forenzní praxe)

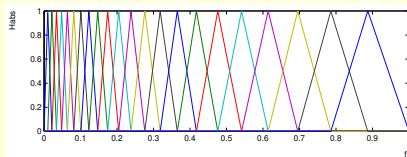
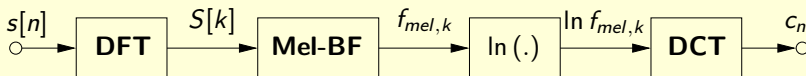
SHRNUTÍ:

- VÝHODY - jednoduchá koncepce, potřeba málo dat
- NEVÝHODA - konkrétní časová funkce = **textově závislá metoda**

SHNRUTÍ - příznaky pro textově nezávislý SRE systém

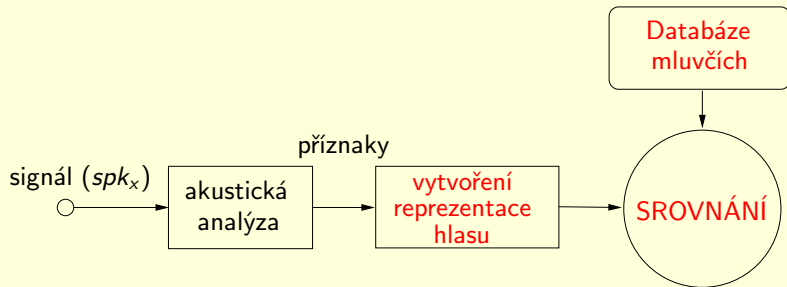

- MFCC - melfrekvenční keprstrální koeficienty

- melfrekvenční spektrogram (výstup banky filtrů)

Reprezentace hlasu pro textově nezávislé SRE

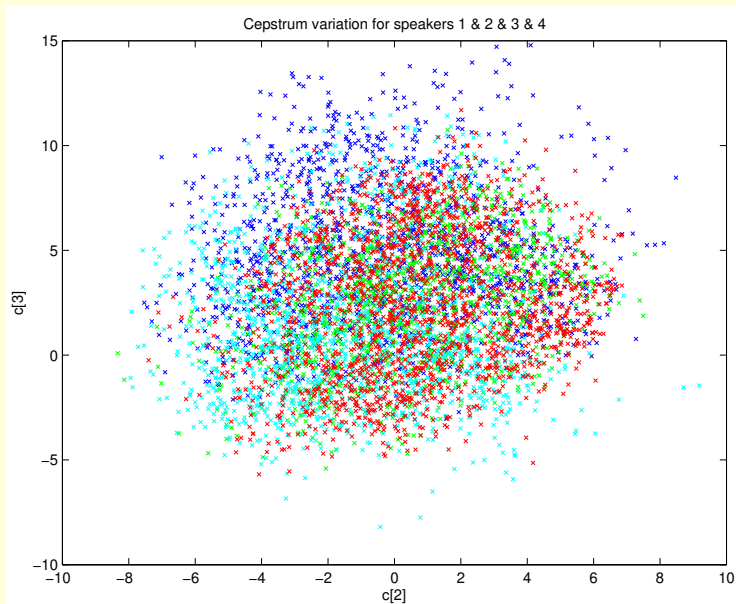
Možné reprezentace hlasu/řečníka/promluvy:

- Kódová kniha (VQ)
- Statistický model (GMM)
- Embedding na bázi GMM (i-vektory)
- Embedding na bázi DNN (x-vektory)

I. část

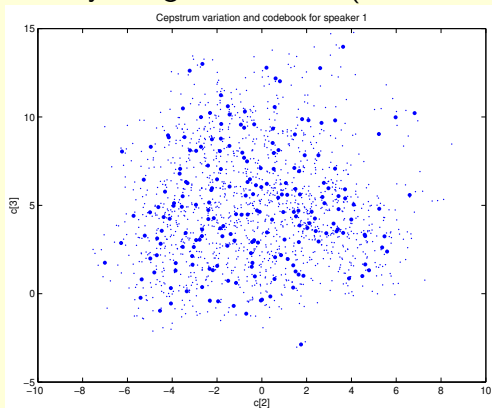
Textově nezávislá verifikace/identifikace na bázi VQ

Rozložení kepstra ($c[2]$ vs. $c[3]$) - řečník 1 & 2 & 3 & 4

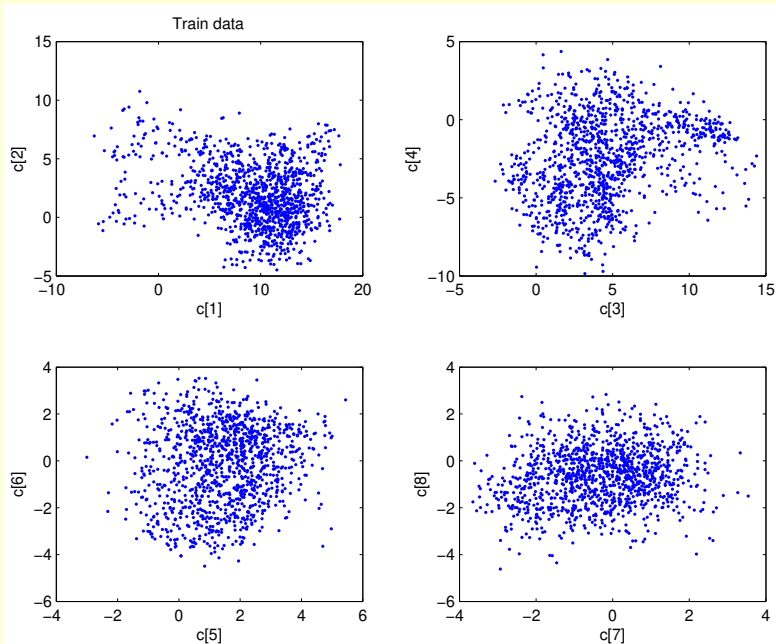

VQ - vektorová kvantizace

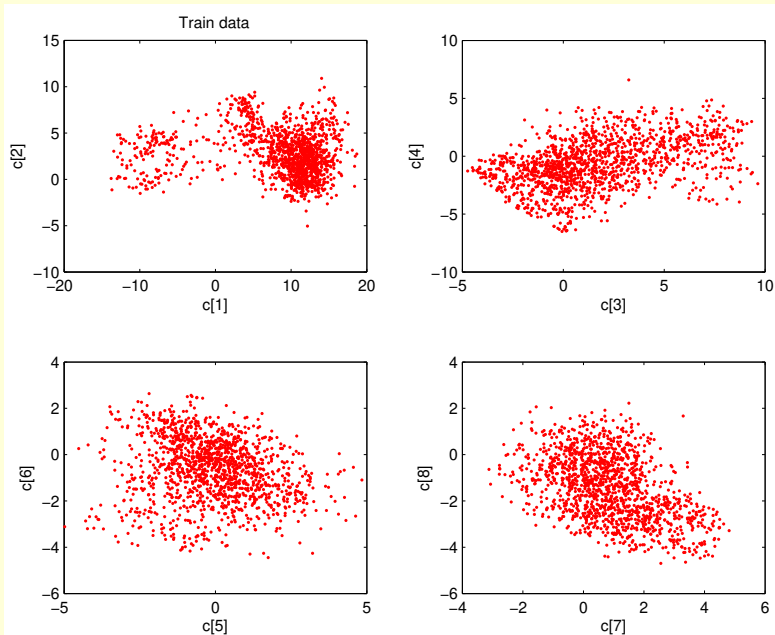
- redukce počtu (kvantování) uchovávaných příznakových vektorů
- rozložení příznaků je reprezentováno **kódovou knihou** - $\mathbf{C}^{spk}$
(konečný počet reprezentantů $\mathbf{c}_k^{spk}$ popisující variabilitu příznaků)
- výpočet na bázi K-means algoritmu
- odstranění neřečových segmentů, **VAD** (Voice Activity Detector)

Rozložení prvků kódové knihy kepstra mluvčího A

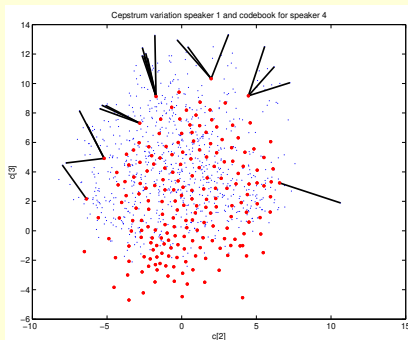
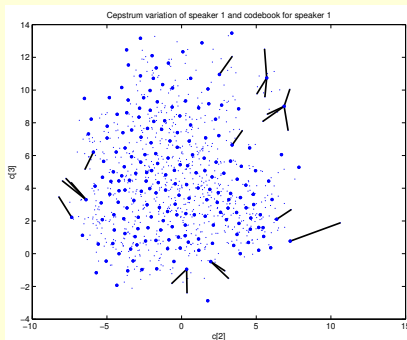

Rozložení prvků kódové knihy kepstra mluvčího B

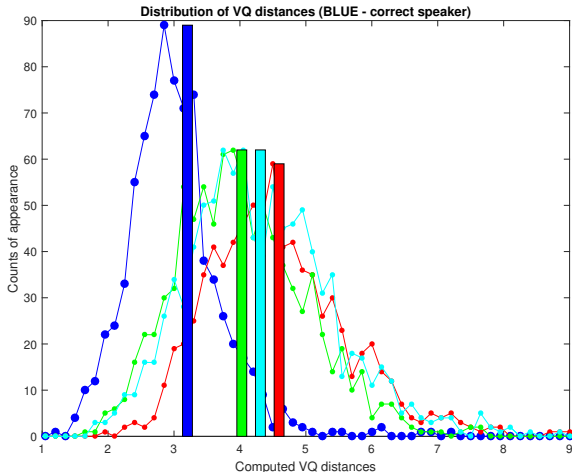
Srovnání dvou mluvčích na bázi VQ

- měření průměrné vzdálenosti aktuálních příznakových vektorů od referenčních reprezentantů v kódové knize řečníka

$$score_{vq}^{spk} = \text{mean} \left(\text{CD} \left(\mathbf{c}_i, \underset{\mathbf{c}_k^{spk}}{\text{argmin}} \text{CD} \left(\mathbf{c}_i, \mathbf{c}_k^{spk} \right) \right) \right)$$

Statistiky výsledků pro 4 řečníky a 1 kódovou knihu

Kódová kniha - zdroj: 12 promluv (12 x 5s), cca 2000 segmentů
- velikost kódové knihy: 200

Identifikace - 20 promluv (20 x cca 1s), cca 1200 segmentů

Průměrné hodnoty vzdálenosti - $score_{vq}^{spk}$

II. část

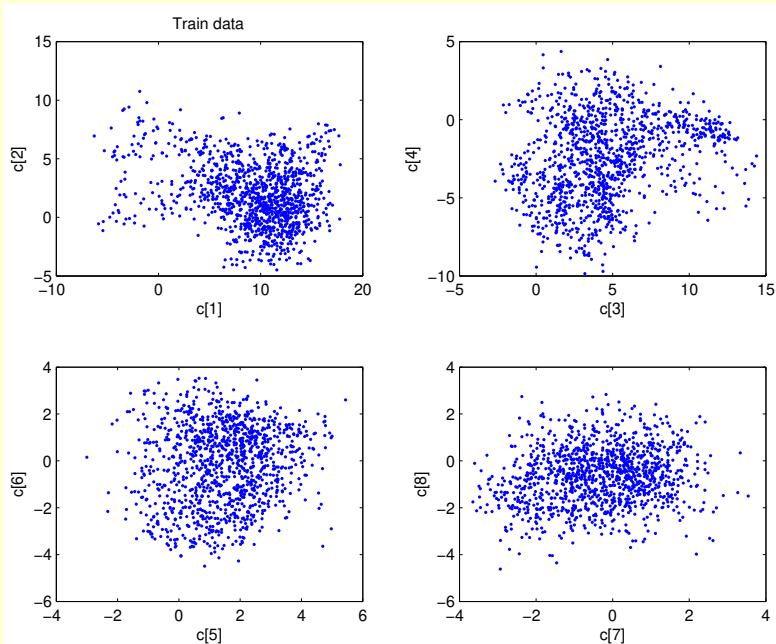
**Textově nezávislá verifikace/identifikace
na bázi GMM**

Statistika rozložení kepstra - **GMM** (Gaussian Mixture Model)

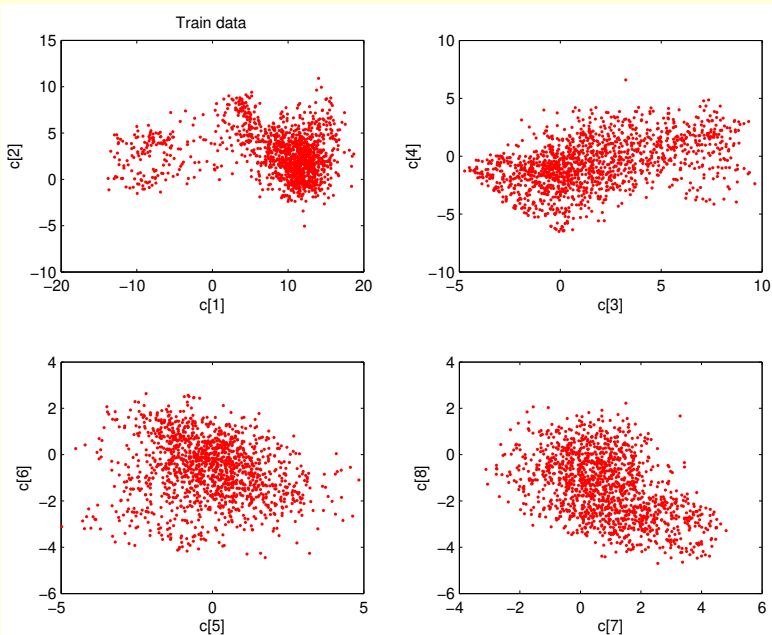
$$p(\mathbf{o}|\lambda^{spk}) = \sum_{i=1}^{M_s} c_i^{spk} \cdot \mathcal{N}(\mathbf{o}, \boldsymbol{\mu}_i^{spk}, \mathbf{C}_i^{spk})$$

- $\mathcal{N}(\mathbf{o}, \boldsymbol{\mu}, \mathbf{C})$... N -rozměrná gaussovská funkce daná vektorem středních hodnot $\boldsymbol{\mu}$ a kovarianční maticí $\mathbf{C}$ pro příznakový vektor $\mathbf{o}$
- λ^s ... **GMM model** pro řečníka spk s **parametry**:
 - $\boldsymbol{\mu}_i^{spk}$... střední hodnota i -té složky
 - $\mathbf{C}_i^{spk}$... kovarianční matice i -té složky
 - c_i^{spk} ... váha i -té složky
- analogie ke kódové knize (střední hodnoty doplněny rozptyly)
- více směsí modeluje variabilitu příznaků pro daného řečníka
- typické počty směsí: 8-256 (GMM - model řečníka),
512-2048 (GMM-UBM)
(počty směsí závisí na množství trénovacích dat)

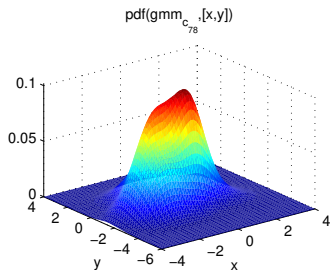
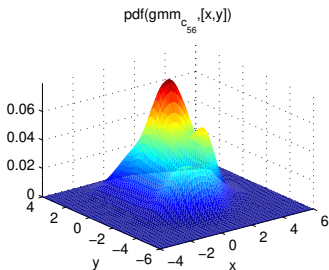
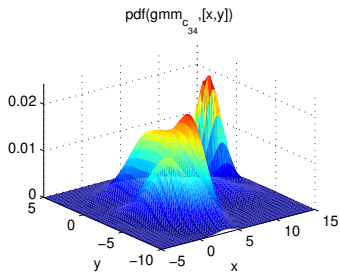
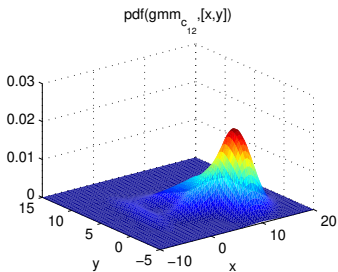
Rozložení prvků kódové knihy kepstra mluvčího A

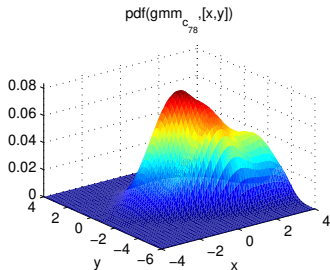
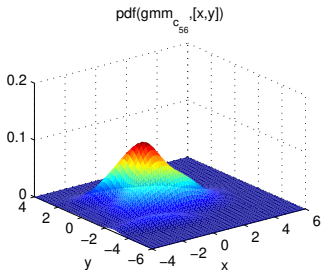
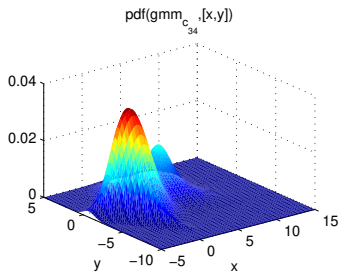
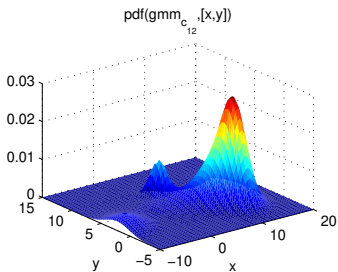
Rozložení prvků kódové knihy kepra mluvčího B

GMM model rozložení kepstra mluvčího A

GMM model rozložení kepstra mluvčího B

Klasifikační míra : věrohodnost příznaku pro daný model

Věrohodnost se počítá z celé promluvy $\mathbf{O} = (\mathbf{o}_1, \mathbf{o}_2, \dots, \mathbf{o}_n)$

- pro všechny krátkodobého segmenty promluvy
- je třeba vypustit neřečové segmenty (aplikace VAD)

$$P(\mathbf{O}|\lambda^s) = \prod_{j=1}^N p(\mathbf{o}_j|\lambda^s)$$

Logaritmická věrohodnost - součet logaritmů emitovaných pravděpodobností pro všechny krátkodobé realizace (omezení možnosti podtečení)

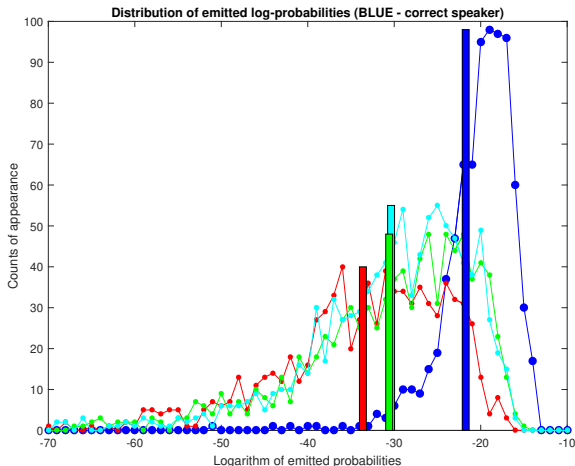
$$\log P(\mathbf{O}|\lambda^s) = \sum_{j=1}^N \log p(\mathbf{o}_j|\lambda^s)$$

Normovaná logaritmická věrohodnost na délku signálu

- průměrování emitovaných log. pravděpodobností

$$\log P(\mathbf{O}|\lambda^s) = \frac{1}{N} \sum_{j=1}^N \log p(\mathbf{o}_j|\lambda^s)$$

Statistiky výsledků pro 4 řečníky a 1 GMM model

GMM model - zdroj: 12 promluv ($12 \times 5s$), cca 2000 segmentů
- počet vážených směsí v GMM: 6

Identifikace - 20 promluv ($20 \times$ cca 1s), cca 1200 segmentů

Průměrné hodnoty logaritmické pravděpodobnosti

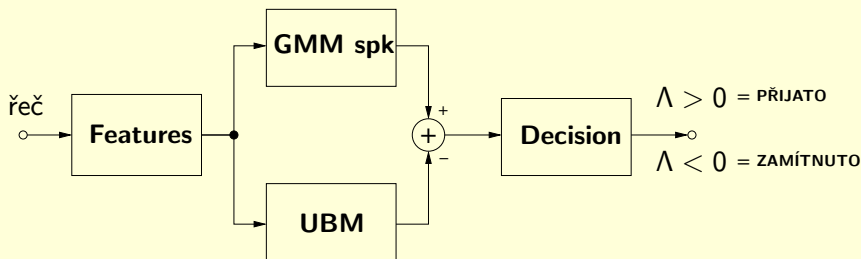
Problém s trénováním GMM modelu pro jednotlivého mluvčího
málo dat → malá schopnost generalizace

UBM-GMM modelování

- **UBM - Universal Background Model**
 - generalizující model popisující společný prostor parametrů
 - vytvořený trénováním GMM pro velkou množinu mluvčích
- **GMM model mluvčího** - získáný adaptací UBM
 - nejčastěji MAP (Maximum A posteriori Probability)
 - **zápis mluvčího**
(neexistujícího v množině pro trénování UBM)
 - typicky velmi malé množství dat pro zápis
(několik jednotlivých promluv, obvykle cca 3 ÷ 30s)

$$\Lambda = \log \frac{P(\mathbf{O}|\lambda^{spk})}{P(\mathbf{O}|\lambda^{UBM})}$$

UBM-GMM → základ pokročilejších systémů na bázi i-vektorů

III. část

**Textově nezávislá verifikace/identifikace
na bázi i-vektorů**

Definice a význam i-vektoru

GMM-UBM : adaptace UBM $\rightarrow$ GMM (pouze střední hodnoty)
Mluvčího charakterizují hodnoty vektoru středních hodnot

$\rightarrow$ **supervektor** :

- lze použít i pro reprezentaci nahrávek (různé délky)
- vektor délky $C \cdot F$ všech středních hodnot
(C počet složek GMM, F počet použitých příznaků)
- NEVÝHODA - velká dimenze supervektoru

i-vektor - $\mathbf{x}_{r,s}$ - dimenze $D_{ivec} < CF$

- model supervektoru $\mathbf{m}_{r,s}$ na bázi faktorové analýzy (JFA)

$$\mathbf{m}_{r,s} = \boldsymbol{\mu} + \mathbf{T}\mathbf{x}_{r,s}$$

- **společná složka** pro všechny řečníky - supervektor $\boldsymbol{\mu}$
- **složka jednoho řečníka** - $\mathbf{T}\mathbf{x}_{r,s}$
(generovaná transformací z vektoru menší dimenze $\mathbf{x}_{r,s}$)
- $\mathbf{x}_{r,s}$ (i-vektor) - popisuje specifické charakteristiky řečníka
- $\mathbf{T}$ - transformační matice dimenze $CF \times D_{ivec}$

Klasifikace na bázi i-vektorů

- **trénování UBM** - společný supervektor μ (obecný korpus)
 - **EM odhad matice $\mathbf{T}$** (ze stejných dat jako UBM)
 - **i-vector extractor** : $\mathbf{x}_{r,s} = \mathbf{T}^{-1} \cdot (\mu - \mathbf{m}_{r,s})$
kde $\mathbf{m}_{r,s}$ je supervektor řečníka resp. promluvy
(získaný z GMM na bázi MAP adaptace UBM)
 - **i-vector** $\mathbf{x}_{r,s} =$ **reprezentace mluvčího/promluvy**
-

- **klasifikace** = srovnání dvou i-vektorů
(SVM s jádrovou funkcí na bázi kosinové vzdálenosti)

$$score_{ivec} = \frac{\mathbf{x}_1^T \mathbf{x}_2}{\|\mathbf{x}_1\| \cdot \|\mathbf{x}_2\|}$$

-
- variabilita akustických podmínek není explicitně modelována
 - možnosti potlačení variability akustických podmínek :
 - LDA (nalezení podprostoru s optimální rozlišitelností tříd)
 - WCCN (normalizace kovariance uvnitř tříd)
 - PLDA - $\mathbf{x}_{r,s} = \mu + \mathbf{V}\mathbf{y}_s + \mathbf{U}\mathbf{w}_{r,s} + \epsilon_{r,s}$
(modelování variability akustických podmínek)

IV. část

**Textově nezávislá verifikace/identifikace
s hlubokými neuronovými sítěmi (DNN)**

ANN/DNN - Artificial Neural Networks/Deep Neural Networks

Použití v SRE: - **přímé**, tj. výpočet pravděpodobnosti (klasifikace)
- **nepřímé**, tj. výpočet příznaků/reprezentace řečníka (embeddings)

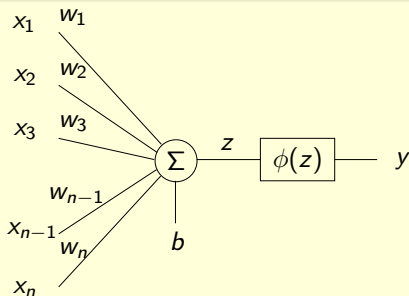
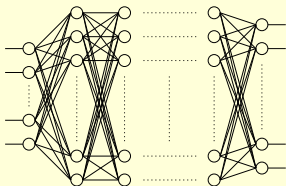
VÝHODY:

- možnost natrénování složitější funkce
- možné rozšíření příznakového vektoru
(řetězení příznaků se širším kontextem)
- přesnější výsledky lze dosáhnout s **DNN**
(vícevrstvé **sítě s hlubokým učením** - deep learning)
- speciální struktury sítí (RNN, TDNN, CNN, LSTM)

NEVÝHODY:

- obecně **náročnější trénování** (algoritmy hlubokého učení)
- potřeba **většího množství trénovacích dat**
(nastavení mnoha vnitřních parametrů sítě)

Základní dopředné neuronové sítě

Obecný výstup neuronu:
$$y = \phi \left(b + \sum_{i=1}^m w_i x_i \right) = \phi(z)$$

Sigmoidní přenosová fce ve skryté vrstvě:
$$\phi(z) = \frac{1}{1 + e^{-z}}$$

ReLU, usměrněná lineární fce (Rectified Linear)
$$\phi(z) = \max(0, z)$$

Softmax přenosová fce ve výstupní vrstvě (pravděpod. C tříd, součet 1):

$$\phi_k(z) = p_k = \frac{e^{z_k}}{\sum_{j=1}^C e^{z_k}}$$

Lineární přenosová fce ve výstupní vrstvě - regresní síť (obecné mapování)

Základní algoritmy trénování (učení) sítě:

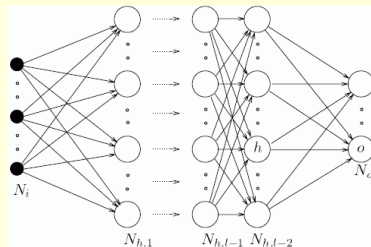
- kritérium na bázi MSE (střední kvadr. chyba) - regresní síť
- kritérium na bázi CE (vzájemné entropie) - klasifikační síť
- algoritmus zpětného šíření chyby (gradient kritéria)
- dávkový odhad gradientu pro danou trénovací sadu
- gradientní stochastický algoritmus (odhad gradientu s každým vzorkem)
- “minibatch training” (odhad gradientu s menším souborem náhodně vybraných dat)

Inicializace sítě před trénováním:

- náhodná - OK pro 3-vrstvé sítě, problém pro DNN
- předtrénování pro DNN
 - RBM (Restricted Boltzmann Machines)
 - DPT - diskriminativní předtrénování

Přímá klasifikace pomocí DNN (výpočet pravděpodobnosti)

- DNN ve funkci odhadu aposteriori pravděpodobnosti řečníka

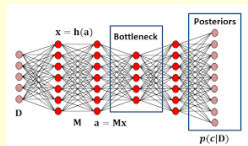

VSTUP: BF, kepsrum (MFCC),
možný kontext několik oken

SKRYTÉ VRSTVY: 4-10

VÝSTUP: Softmax (aposteriors)

VARIANTA - DNN síť s bottleneck vrstvou (zúžení = komprese)

Nepřímé použití DNN: bottleneck výstup + MFCC (LDA, PCA)

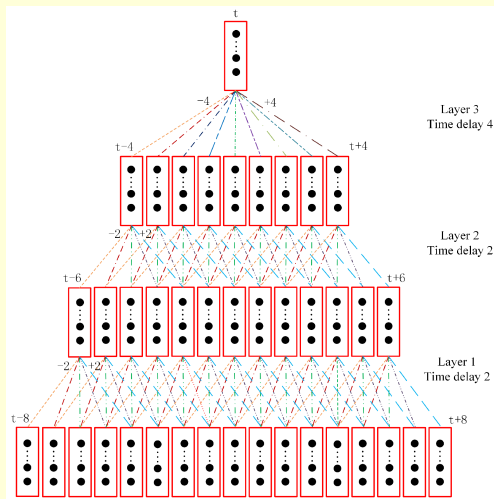
→ příznaky pro i-vektorový systém

TDNN - Time-Delay Neural Networks

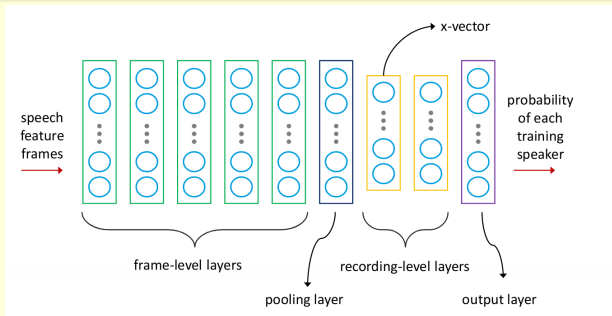
TDNN vrstvy - zahrnují kontextovou informaci

tj. výstupy z předchozí vrstvy pro více časů (řetězení)

- používá se plný či částečný kontext
- pro více TDNN vrstev → zvyšující se kontext

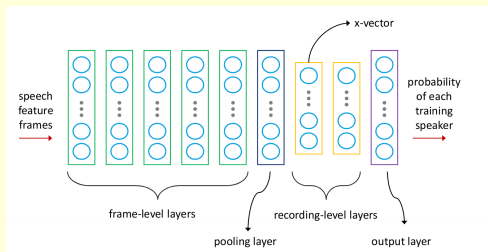

Aktuální DNN standard: systém na bázi x-vektorů (cca 2018+)

- vstupní příznaky jsou zpracovány v 5 TDNN vrstvách, zvyšující se zpoždění zahrnuje potřebnou kontextovou informaci (Δ příznaky nejsou používány)
- 6. poolingová vrstva počítá střední hodnoty a standardní odchylky výstupu 5. vrstvy přes všechny segmenty nahrávky
- dopředné (bottleneck) vrstvy 7 a 8 zahrnují reprezentaci mluvčího-nahrávky → **x-vektor** (příznaky pro SRE)
- 9. výstupní softmax vrstva realizuje identifikaci řečníka (využíváno v trénovací fázi)

Aktuální DNN standard: systém na bázi x-vektorů (cca 2018+)

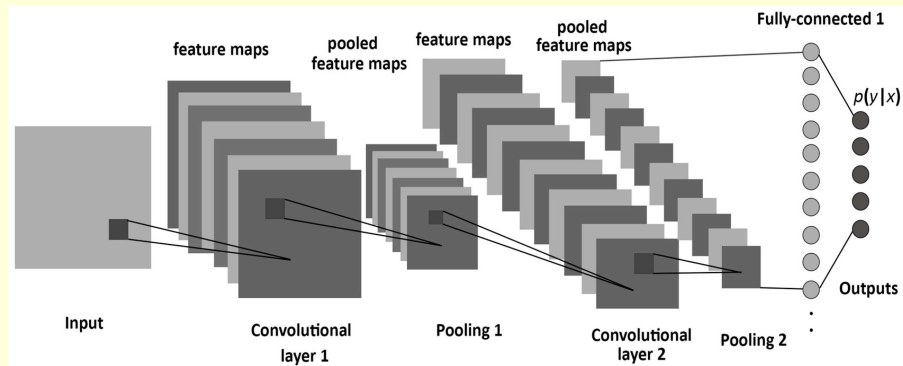

Vrstva	Kontext vrstvy	Celkový kontext	Vstup x výstup
frame1	$t-2 \div t+2$	5	120×512
frame2	$t-2, t, t+2$	9	1536×512
frame3	$t-3, t, t+3$	15	1536×512
frame4	t	15	512×512
frame5	t	15	512×1500
stats pooling	$0 \div T$	T	$1500T \times 3000$
segment6	0	T	3000×512
segment7	0	T	512×512
softmax	0	T	$512 \times N$

vstup 24 pásem melovské BF, pooling přes počet segmentů T , N řečníků

Přímá klasifikace na bázi CNN (Convolution Networks)

Principiální schéma CNN:

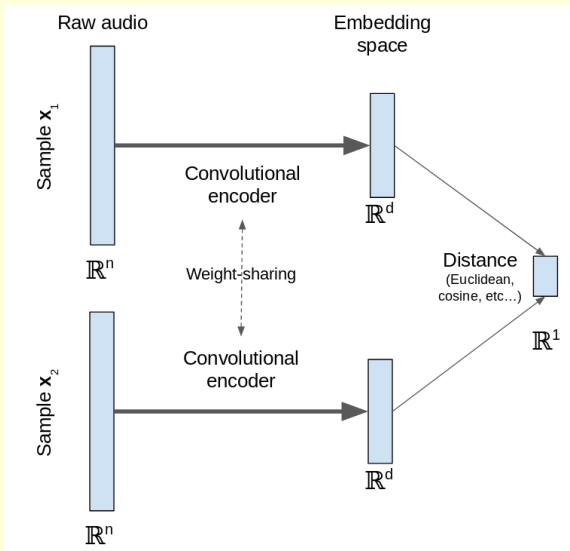

Nejčastější aplikace CNN ve zpracování obrázků

Aplikace pro SRE: vstupem je **spektrogram** (obrázek) či **signál**

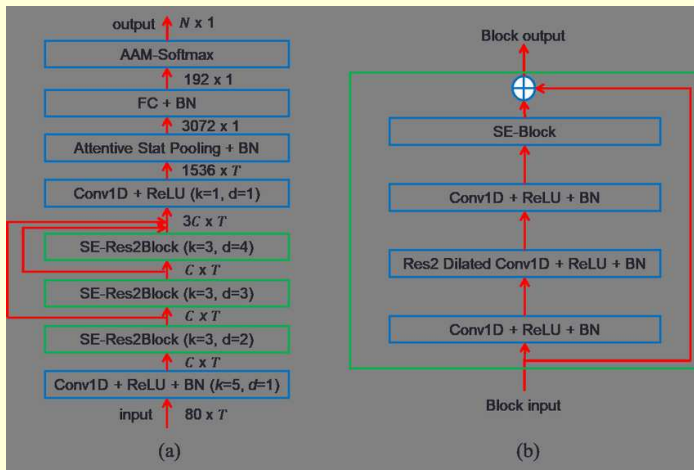
→ **End-to-End Recognition** (klasifikace bez výpočtu příznaků)

CNN Siamese Speaker Verification

ECAPA-TDNN-based Speaker Verification (cca 2020+)

B. Desplanques, J. Thienpondt, K. Demuynck: [ECAPA-TDNN: Emphasized Channel Attention, Propagation and Aggregation in TDNN Based Speaker Verification](#). In INTERSPEECH 2020

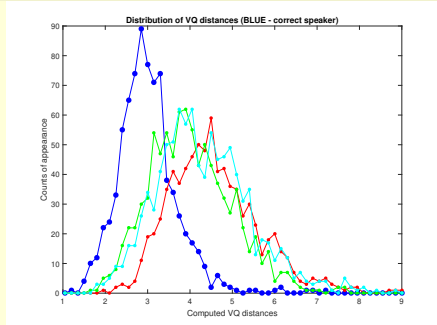
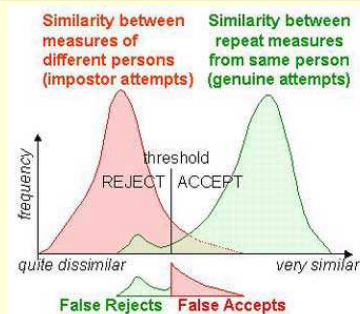

Speaker embedding - dimension 192 - last FC (bottleneck) layer

V. část

Příklady systémů rozpoznávání řečníka

Hodnotící kritéria při verifikaci mluvčího - Míra stejné chyby

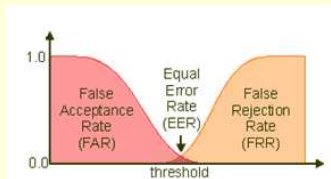

TA - True acceptance

FA - False acceptance: $R_{FA} = \frac{N_{FA}}{N_{podv}}$

TR - True rejection

FR - False rejection $R_{FR} = \frac{N_{FR}}{N_{spref}}$

EER - Equal Error Rate

Míra stejné chyby :

$$EER = R_{FR}(P_{thr}) = R_{FA}(P_{thr})$$

Historické systémy verifikace

Autor	Příznaky	Metoda	Text	Vstup	Error
Atal'74	kepstr.	Pattern	depend.	LAB	2% (1s)
Fururi'81	nor. kepstr.	Pattern	depend.	TEL	0,2% (3s)
Doddington'85	FB	DTW	depend.	LAB	0,8% (6s)
Tishby'91	kepstr.	HMM	10 digits	TEL	2,8% (1,5s) 0,8% (3,5s)
Reynolds'96	MFCC+ Δ	GMM	indep.	TEL match.	11% (3s) 6% (10s) 3% (30s)
Reynolds'96	MFCC+ Δ	GMM	indep.	TEL mism.	16% (3s) 8% (10s) 5% (30s)

Více detailů viz: J. R. Campbell: Speaker Recognition. Department of Defense Fort Meade, MD, at <http://scgwww.epfl.ch>

NIST 2010 - Speaker verification evaluations.

- výsledky verifikace pro rozdílné evaluační podmínky
- GMM-UBM systémy (UBM - Universal Background Model)
- EER - Equal Error Rate

	mic-mic	mic-mic2	mic-tel	tel-tel
Systém 1 - muži	8,39	17,29	16,24	15,68
Systém 1 - ženy	13,5	23,47	18,42	17,18
Systém 1 - AVG	10,94	20,38	17,54	16,52
Systém 2	6,00	8,64	5,32	5,11

Systém 1 - 8kHz, 25/10 ms, preemfáze, 16 MFCC (+ Δ , + $\Delta\Delta$), log energie, energetický VAD, normalizace příznakových vektorů, 512 směsí

Systém 2 - 8kHz, 25/10 ms, 19 MFCC & $c[0]$ (+ Δ), detektor řeči na bázi automatického přepisu (rozpoznávání), normalizace příznakových vektorů, adaptace akustických modelů, 512 směsí

Interpseech 2016:

The IBM Speaker Recognition System

EER 2.11% - GMM-UBM (i-vector) - MFCC - LDA

EER 1.49% - GMM-UBM (i-vector) - MFCC - NDA
(NDA - Nearest-neighbour discriminant analysis)

EER 0.59% - DNN-fMLLR-NDA (English)

SITW - Speakers In The Wild - core-core

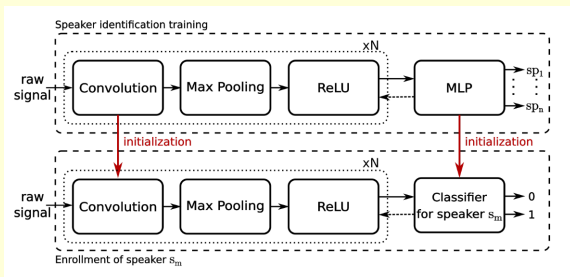
Speakers In The Wild Database (for speaker recognition)

- 299 speakers, 8 different sessions per speaker
- mismatch of acoustic conditions
- “core” conditions (data from one person of interest)
- training 6180 seconds
- test 6-180 s of speech per file

Brno University of Technology : EER = 5.85%

Queensland University of Technology, Australia : EER = 8.69%

Muckenhirn, Magimai-Doss, Marcel: On Learning Vocal Tract System Related Speaker Discriminative Information from Raw Signal Using CNNs

EER 3.05% - GMM-UBM (standard baseline approach)

EER 2.40% - ISV (inter-session variability)

EER 2.82/5.87% - i-vector, cosine distance/PLDA

EER 5.00% - JFA (Joint Factor Analysis)

EER 0.80 / 1.15% - CNN (kW1=300 / kW1=30)

EER 0.75% - Fusion of 2 CNN systems (average score)

Hossein Zeinali, Kong Aik Lee, Jahangir Alam, Lukas Burget: **SdSV Challenge 2020: Large-Scale Evaluation of Short-duration Speaker Verification (Interspeech 2020:)**

- velmi krátké promluvy k verifikaci
 - významná závislost na fonetickém kontextu (obsahu)
(proto textově závislé i textově nezávislé úlohy)
 - většina systémů na bázi x-vektorů
-
- ① **Textově závislá verifikace** (*5 nejlepších týmů*)
 - promluvy pro zápis - avg 7.6s, testovací promluvy - avg 2.6s
 - T56: EER 1.45 % , T14: EER 1.45 % , T10: EER 1.58 % ,
 - T08: EER 1.62 % , T34: EER 2.09 % , T26: EER 2.10 %
 - ② **Text independent verification** (*6 nejlepších týmů*)
 - promluvy pro zápis - náhodně 4-180s (avg 49),
 - testovací promluvy - avg 2.6s
 - T37: EER 1.45 % , T35: EER 1.51 % , T41: EER 1.77 % ,
 - T64: EER 1.84 % , T05: EER 2.00 % , T10: EER 2.32 %

Hossein Zeinali, Kong Aik Lee, Jahangir Alam, Lukas Burget: **SdSV Challenge 2020: Large-Scale Evaluation of Short-duration Speaker Verification (Interspeech 2020:)**

- velmi krátké promluvy k verifikaci
 - významná závislost na fonetickém kontextu (obsahu)
(proto textově závislé i textově nezávislé úlohy)
 - většina systémů na bázi x-vektorů
-
- ① **Textově závislá verifikace** (*5 nejlepších týmů*)
 - promluvy pro zápis - avg 7.6s, testovací promluvy - avg 2.6s
 - T56: EER 1.45 % , T14: EER 1.45 % , T10: EER 1.58 % ,
 - T08: EER 1.62 % , T34: EER 2.09 % , T26: EER 2.10 %
 - ② **Text independent verification** (*6 nejlepších týmů*)
 - promluvy pro zápis - náhodně 4-180s (avg 49),
 - testovací promluvy - avg 2.6s
 - T37: EER 1.45 % , T35: EER 1.51 % , T41: EER 1.77 % ,
 - T64: EER 1.84 % , T05: EER 2.00 % , T10: EER 2.32 %

Příklady verifikace a trénování na korpusech VoxCeleb1/2 (celebrity z YouTube, 1251+5994 spks, 4-20s) augmentace s databází šumů (MUSAN) a modelování dozvuku (RIR)

- B. Desplanques, J. Thienpondt, K. Demuynck: [ECAPA-TDNN: Emphasized Channel Attention, Propagation and Aggregation in TDNN Based Speaker Verification](#). In Interspeech 2020.
Train VoxCeleb2+MUSAN+RIR - test VoxCeleb1-O **EER 0.87 %**
- S. Peng, W. Guo, H. Wu, Z. Li, J. Zhang: [Fine-tune Pre-Trained Models with Multi-Level Feature Fusion for Speaker Verification](#) In Interspeech 2024.
Train VoxCeleb2+MUSAN+RIR - test VoxCeleb1-O **EER 0.633 %**
- S-H. Liou et al : [Enhancing ECAPA-TDNN with Feature Processing Module and Attention Mechanism for Speaker Verification](#) In Interspeech 2024.
Train VoxCeleb2+MUSAN+RIR - test VoxCeleb1-O **EER 0.798 %**

Děkuji vám za pozornost !